

Ikonomi ya malwanzhe ya Afrika Tshipembe i disa dzibilioni

Siaṭari 2

R210 milioni ya u khwinifhadza bada na buroho dza Johannesburg

Siaṭari 5

INA KHUNGUWE-DZO DZA MISHUMO

Muhasho wa zwa Muno u rwela ṭari khumbelo dza basa dzi itwaho kha inthanethe

Muphuresidennde Vho Jacob Zuma na Minisṭa wa Muhasho wa zwa Muno Vho Malusi Gigaba musl vha tshi khou rwela ṭari e-HomeAffairs.

Vho Nonkululeko Mathebula

Muhasho wa zwa Muno wo leledzela vhathu uri vha kone u ita khumbelo dza basa ya garaṭa na phasipoto.

Vhathu vhane vha dzula Gauteng na kha Ḑorobo ya Kapa a vha tsha ḑo tea u ita miduba vha tshi ita khumbelo dza maṅwalo avho ngauri vha a kona u ita khumbelo dzi itwaho kha inthanethe vha kona u ya u dzhia banngani dzavho nga datumu yo tiwaho.

Muhasho u khou shumisana na bannga nga khulwane dza shango dzine dza vha: Absa, FNB, Standard Bank na Nedbank, u itela uri izwi zwa e-HomeAffairs zwi shume.

Sisiṭeme i khou itela u fhungudza miduba milapfu kha ofisi dza 140 u mona na shango loṭhe na u itela uri tshumelo dza muhasho dzi kone u swikelelea zwo leluwa.

Minisiṭa wa zwa Muno Vho Malusi Gigaba vho ri Afrika Tshipembe ndi shango ḑa u thoma u shumisa sisiṭeme iyi.

e-HomeAffairs

e-HomeAffairs i tendela vhathu vha miṅwaha ya 30 u ya kha ya 35 uri vha ite khumbelo ya basa ya garaṭa na phasipoto, vha dzhenise maṅwalo a u khwaṭhisedza vha kone u badelela khumbelo dzavho dzo itwaho kha inthanethe. Vha nga kha ḑi vhaledza tshifhinga na bannga dzine vha tou ḑinangela

uri vha yo dzhiwa zwinepe na u sedziwa arali magunwe avho a one.

Hu sa athu na u fhela tshifhinga, muiti wa khumbelo u ḑo rumelwa SMS ine vha ḑo vha vha tshi khou vha vhudza uri vha nga ḑa vha dzhia lini maṅwalo avho. U ita basa ya garaṭa ndi R140 ngeno phasipoto i tshi badelelwa R400.

Vhathu vha fhiraho 4 000 vho no ḑinwalisa nga kha hetshi tshiko u swika zwino.

Vha tshi khou amba musi iyi sisiṭeme i tshi khou rwelwa ṭari, Muphuresidennde Vho Jacob Zuma vho ri vho fushea nga khwiniso ya maga a tsireledzo ane Muhasho wa zwa Muno wa khou a shumisa. Vho ri u ḑivhadziwa ha basa ya garaṭa nga 2013 ine ya ḑo imela bugundaula dala ine ra khou i shumisa zwino lo vha ḑiga ḑihulwane lo swikelwaho.

“Ro takala vhukuma uri dzibannga dzi khou

shumisana na Muhasho wa zwa Muno. Hoyu muhasho ndi wa ndeme kha vhathu vhashu na vhaṅwe vhathu vhoṭhe vha dzulaho shangoni ḑashu” vho ralo.

Muphuresidennde Vho Zuma vho ita khuwelelo kha sekithara dza phuraivethe uri dzi tikedze muhasho nga hune vha kona.

U kokodza dziṅwe bannga uri dzi dzhenelele nga vhunzhi

Minisiṭa Vho Gigaba vho ri zwine muhasho wavho wa ḑo ita ndi u kokodza dziṅwe bannga uri na dzone dzi wele.

“Ri khou lingedza u navhisa mashumelele ashu u itela uri zwi lelutshela vhathu vhashu u ita khumbelo dzavho dza maṅwalo.

“Matshimbidzele oṭhe ha ṭoḑi mabambiri na uri ndi a didzhithala, khathihi na uri a hu na muthu a no dzhenelele musi vha tshi khou ita khumbelo.

“Vha nga fulufhela uri basa yavho ya garaṭa i fariwa fhedzi nga muthu musi i tshi khou endedziwa nga fulobo u ḑa khavho u bva he ya ganḑisiwa hone u ya kha ofisi ine vha khou ya u i ṭanganedza hone,” vho ralo Minisiṭa Vho Gigaba.

U khwinisa tshumelo

Mulanguli Muhulwane wa Muhasho wa zwa Muno Vho Mkhusele Apleni vho ri sisiṭeme i dovha ya sedza kha u khwinisa vhuphrofeshinalizimu nga ngomu kha muhasho.

“Vhuaḑa ho vha ho kalula na vuvha ha vhathu ho vha vhu tshi khou tswiwa ha dovha ha dzula vhu kha tshutshedzo.

“Muhasho washu wo vha u tshi ḑivhea nga miduba milapfu na iri dzi sa fheli dzine vhathu vha dzi fhedza vho lindela tshumelo zwine ndi zwone zwe zwa ri kombetshedza uri ri tshimbile na zwifhinga ri ḑidzhenise kha maitele a khou shumaho a ḑifhasi.

“Zwi takadzaho nga hei sisiṭeme ndi uri vhadzulapo vhane vha nanga u shumisa maitele haya a vha tsha tea u ya u fola ofisini, zwine zwa amba ofisi dza zwa Muno dzi ḑo vhofoholela u itela u vhonana na zwiṅwe zwa vhaṅwe vhathusiwa nga u ṭavhanya vhane vha sa kone u shumisa sisiṭeme,” vho ralo Vho Apleni.

Vho Lungile Maseko vhane vha vha mudzulapo wa Roodepoort, hune ha vha vhukovhela ha Johannesburg, vho vhudza vha Vuk'uzenzele uri vho takala nga sisiṭeme hei ntswa.

“Ndo takala uri muvhuso u khou dzulela u wana nḑila ntswa dza u khwinisa nḑisedzo ya tshumelo.

“Naho ndi sa koni u shumisa tshiko itsho ngauri a thi weli kha vho tendelwaho nga miṅwaha, ndi khou tenda uri sisiṭeme ndi ya vhuḑi. Zwa vhukuma i ḑo fhelisa vhuaḑa na uri vhathu a vha tsha ḑo dzhia tshifhinga tsha mushumo u ya u dzudzanya mafhungo avho a basa kana phasipoto,” vho ralo Vho Maseko.

Muhasho u khou fulufhela uri mbekanyamushumo i ḑo ya i tshi phaḑalala u ya kha shango loṭhe na uri i ḑo vhuedza ngauri vhathu vha ḑo vha vha tshi khou ya kha hezwi zwishumiswa u ya u wana ṭhanziela dzavho dza mabebo na dza lufu.

MUTEVHE WA MATAVHI A BANNGA DZO NO VHAHO KHA SISIṬEME

ABSA	FNB	STANDARD BANK	NEDBANK
ABSA Lifestyle Centre, Centurion.	FNB Menlyn, Pretoria.	Standard Bank, Killarney, Rosebank	Nedbank, Rivonia, Johannesburg
ABSA Towers North, Johannesburg	FNB Merchant Place, Rivonia, Johannesburg	Standard Bank, Canal Walk, Ḑorobo ya Kapa	Nedbank, Lakeview, Roodepoort
ABSA Ghandi Square, Johannesburg	FNB, Lifestyle Centre, Centurion		

MUTAKALO

U n̄etshedza muraḡo wa muvhili zwi nga vhulunga vhutshilo

Vho Noluthando Mkhize

Mosa Mphore o ri ndi tshifhinga tsha uri maAfrikaTshipembe vha t̄utsele kule na kuhumbulele kwo shandeaho nga ha u ŋea miraḡo wa muvhili.

“Vhathu vha ri u ŋea muraḡo wa muvhili zwo khakhea. Hezwo zwi lwa na maitele a vhurereli na mvelele. Vha a hangwa uri arali vha tshi fha thendelo ya uri miraḡo ya muvhili wavho i n̄etshedzwe munwe, vha vha vha tshi khou fha muñwe muthu tshikhala tsha vhuvhili tsha u tshila hafhu,” o ralo Mphore. Mphore o vha a tshi khou amba na vha Vuk’uzenzele u bva hayani hawe Soweto, ngei Johannesburg. U tou vha vhuṭanzi vhu khou tshilaho ha ndeme ya uri u n̄etshedza miraḡo ya muvhili zwi nga fha vhañwe vhathu tshikhala tsha vhuvhili vhutshiloni.

U LWISA U TSHILA

Nga 2011 vhutshilo ha Mphore ho shanduka nga huhulu musi a tshi thoma u lwala a vho ḡiwana a vhuongeloni a tshi khou lwisa u tshila.

“Ndi humbula hetshi tshiwo tsha nga tsho tou itea mulovha. Tsho vha tshi tshifhinga tsha nḡaḡo kha n̄ge musi ndi tshi thoma u lwalwa. Ndo vha ndi tshi vhoḡhololiwa nda monamona ndi tshi pfa ndo fhola kufhinganyana, hu si kale nda pfa ndi tshi nga ndi na dzungu na u ḡoḡa u ṭanza na hone ndi tshi fhelelwa nga nungo.

“Ndo vha ndi tshi dzulela u pfa zwiṭhavhi kha thumbu na u ṭanza tshifhinga tshoṭhe, hu si na tshi dzulaho thumbuni. Hezwi zwo vha

zwi tshi khou mangadza vhukuma kha n̄ge sa muswa we a vha a tshi khou tshila vhutshilo ha u u londa mutakalo wawe nahone a tshi dzhenela mitambo minzhi i no nga u gidima na u tamba thenisi.”

O ya u vhona dokotela wawe we a tumbula uri mutsiko wawe wa malofha u n̄hesa kha muthu wa miñwaha yawe a humbulela u kundelwa u shuma ha tswio.

“Madokotela vho dzhia tsumbo dza muṭambuluwo dze dza sumbedza phurotheini nnzhi khawo. Tswio dzanga dzo vha dzi si tsha kona u khethulula phurotheini kha malaṭwa. Zwo khwaṭhisedzwa vhuongeloni ha Chris Hani Baragwanath uri ndi kha tshiimo tsha u fhedzisela tsha u kundelwa u shuma ha tswio.”

“Madokotela vho n̄alutshedza uri nyimele yanga yo itiswa nga tshiimo tshi si tsha vhuḡi tsha mutsiko wa n̄ṭha wa malofha zwine zwo vhangwa nga ḡivhazwakale ya muṭa wa hashu vhane vha lwala malwadze a sa fholi.”

Mphore o ri madokotela vho mu vhudza uri u na mashudu u vha a kha ḡi tshila.

“Ndo dzula sibadela miñwedzi miraru na uri ndo mbo ḡi ṭavhanya nda vheiwa kha dzilafho ḡa haemodaiḡisisi”.

Kha haemodaiḡisisi, mutshini u khethulula malaṭwa, muṇo na tshiluḡi kha malofha musi tswio dzi si tshena mutakalo wo teaho wa u kona u ita hoyu mushumo zwavhuḡi.

Haemodaiḡisisi ndi yone nḡila yo ḡoweleseaho ya u lafha u kundelwa u shuma ha tswio ho no kalulaho.

U ya nga Muhasho wa Mutakalo, Haemodaiḡisisi i n̄etshedzwa zwibadela zwo fhambanaho zwa muvhuso shangoni ḡothe, zwine ndi hezwi , Tshibadela tsha Kimberley

(Kapa Devhula), Tshibadela tsha Klerksdorp , Tshibadela tsha Job Shimankana Tabane na Tshibadela tsha Vunḡu tsha Mafikeng (zwoṭhe zwi ngei Devhula Vhukovhela), Tshibadela tsha Universitas (Free State), Tshibadela tsha Livingstone na Tshibadela tsha Frere ngei Kapa Vhubvaḡuvha, Tshibadela tsha Tygerburg (Kapa Vhukovhela) , Tshibadela tsha Vhana tsha Red Cross War Memorial na Tshibadela tsha Groote Schuur.

Ngei KwaZulu-Natal, Haemodaiḡisisi i n̄etshedzwa kha Tshibadela tsha Inkosi Albert Luthuli, ngeno dzilafho ḡi tshi n̄etshedzwa ngei Gauteng kha zwibadela zwa Charlotte Maxeke, George Mukhari na tsha Steve Biko Academic.

Ngei Mpumalanga, Haemodaiḡisisi i n̄etshedzwa kha tshibadela tsha Rob Ferreira na Witbank.

Mphore o ri vhutshilo ho vha hu si tsha nga kale khae sa izwi o vha a tshi dzulela u dzhena a tshi bva sibadela.

“Hezwi zwo bvela phanḡa u vhuya u swika ndi tshi thoma daiḡisisi hayani zwe zwi sa vhe tshenzhemo ya vhuḡi na zwone, nga maanḡa musi ndi tshi tea u govha kha mutshini iri n̄ṭa dziñwe na dziñwe u itela uri ndi wane dzilafho.”

“Ndo vha ndo vheiwa kha mutevhe wa vho lindelaho u n̄etshedziwa ha tswio. Ndo vha ndi tshi zwi pfa uri vhutshilo vhu khou ṭuwa nga zwiṭuku na khonani dzo vha dzi tshi vho ḡisendedzela kule na n̄ge. Zwo vha zwi khwine ngauri ndo vha ndi na thikhedzo ya muṭa wa hashu, khonani dzi si gathi na musidzana wanga.

Nga 2013 Mphore uri o mbo ḡi itwa muaro

wa u mu dzhenisa tswio.

“Zwo ndzhiela miñwedzi miraru u fhola nga murahu ha muaro. Nga n̄ṭhani ha zwe nda ṭangana nazwo, ndo dzhia tshao ya u n̄etshedza vhutshilo hanga kha u ḡisa tsivhudzo nga ha u n̄etshedza miraḡo ya muvhili nga u tou anetshela nganea yanga khathihi na u funza vhathu nga ha malwadze a sa fholi.”

TSHIIMISWA TSHA OPEN-EYE

Musi a vhuongeloni, Mphore o ḡivhofha u ḡo tshidza kana a muthu muthihi zwae kha hetshi tshiwo na u funza tshitshavha nga ha malwadze a tswio.

“Nda mbo ḡi thoma Tshiimiswa tsha *Open-Eye*, tshiimiswa tsha tsivhudzo na mutakalo wa tshi tshavha tshi sa shumeli malamba tshine tshi funza tshitshavha nga malwadze a sa fholiho na a shavhisaho khathihi na mbuelo dza u tsireledza vhutshilo nga u n̄etshedza miraḡo ya muvhili.”

O ḡadzisa ngauri vhutshilo ho vha hu tshi khou tsa vhu tshi gonya fhedzi u tou takala ngauri o fhiwa tshikhala tsha vhuvhili, zwo itaho uri a n̄etshedze vhutshilo hawe kha u vhudza vhañwe.

U itela vhuṭanzi vhunzhi ngaha u n̄etshedza muraḡo wa muvhili, kha vha dalele www.odf.org.za kana vha lidzele luṭingo lwa mahala kha 0800 22 66 11.

Zwine vha tea u ḡivha nga ha u n̄etshedza muraḡo wa muvhili

Vho Noluthando Mkhize

Vhathu vhanzhi a vha zwi ḡivhi uri nga u n̄etshedza muraḡo nga mura-hu ha lufu vha nga tshidza vhutshilo ha vha fhiraho muthihi.

Hu na zwigidi zwa vhathu vho lindelaho muñwe a tshi n̄etshedza muraḡo wa muvhili u itela uri vha dzule vha tshi khou tshila kana u vha na vhutshilo ho takalaho.

Madzangano a ngaho Tshiimiswa tsha *Organ Donation* zwi n̄etshedza zwitshavha thuso na nḡivho ngaha u n̄etshedza muraḡo wa mu-vhili na ṭhoḡea ya u ṭavhanya ya vhathu ya u ḡiñwalisa sa vhañetshedzi vha miraḡo.

Vho Emlynn Roynie vha bvaho kha Tshi-imiswa tsha *Organ Donor* vho ri Afrika Tshi-pembe zwa zwino hu na vhaaluwa na vhana vha fhiraho 4300 vho lindelaho miaro ya u n̄etshedza muraḡo kana khonia.

“Mashudumavhi, mbalo ya fhasi ha 600 ya

avho vhathu ndi vhane vha ḡo wana muaro wa muraḡo muswa na tshikhala tsha vhu-vhili tsha vhutshilo nga n̄ṭhani ha uri hu na ṭhahalelo khulwane. Ri ṭuṭuwedza muñwe na muñwe u ḡiñwalisa na uri a vhe thandululo kha tshivhalo tsha hetshi tshiwo,” vho ralo Vho Roynie.

Muthu muñwe na muñwe are na mutakalo wa vhuḡi nahone a si na malwadze ane a nga pfukhela kha muṭanganedzi, a nga dzhiwa sa muthu ane a nga n̄ekedza muraḡo.

Miraḡo i no nga sa mbilu, tshivhindi na phenikhirisi i nga tshidza matshilo mararu, ngeno tswio na mafhafhu a tshi nga tshidza vhañwe vhathu vhaṭa.

A vha badeli tshithu u n̄etshedza miraḡo na uri miraḡo ya muṭa na vhona a vha badeli tshithu kha zwa nyalafho zwi tshimbilelanaho na zwa u n̄etshedziwa ha miraḡo ya muvhili.

Ndi nga vha hani muñetshedzi wa miraḡo/ tsikila?

Arali vha tshi tama u vha muñetshedzi wa muraḡo wa muvhili, kha vha lidzele Tshiimiswa tsha *Organ Donor* kha nomboro ya mahala: 0800 22 66 11, kana vha ḡiñwalise nga ithanethe kha: www.odf.org.za

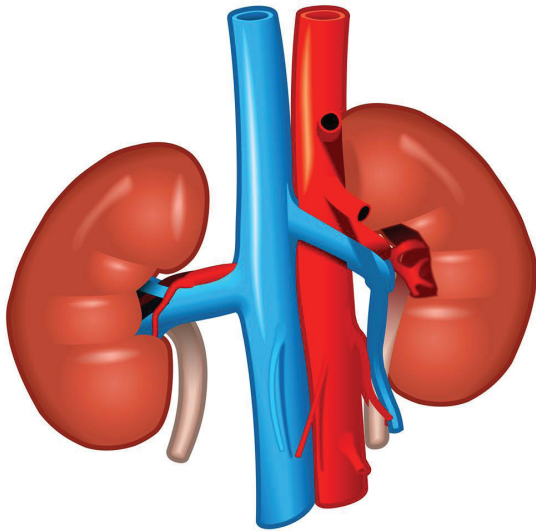
Kha vha dzule vha na Garaṭa ya N̄etshedza Muraḡo kha tshipatshi tshavho na uri vha vhee Tshiṭikara tsha u N̄etshedza Muraḡo kha ḡiñwalo ḡavho ḡa Vhune na kha ḡaisentse yavho ya u reila. Ndi zwa ndeme uri muṭa wavho vha ḡivhe nga ha lutamo lwavho, ngauri HU SINA hu si na thendelo yavho miraḡo/tsikila dzavho dzi nga si kone u n̄etshedziwa.

Kha vha ṭhogomele tswio dzavho

Vhulwadze vhu sa fholi ha tswio ndi tshivhulai tsho dzikaho vhune vhu khou bvela phanḡa na u dzhia matshilo a vha zwigidi ḡifhasini ḡothe.

Tshivhalo tsha vhathu vhane vha khou ḡoḡa u lafiwa vhulwadze ha tswio tshi khou dzulela u aluwa na uri hezwi zwi khou engedza mutsiko kha sisiteme ya mutakalo ine i vho lemeleswa.

U itela u ḡiphina nga vhutshilo ha mutakalo na u tinya vhulwadze ha tswio, vha tea u ṭhogomela tswio dzavho.

U wana vhuṭanzi vhunzhi ngaha dzilafho ḡa Haemodaiḡisisi kha vha lidzele:

Kapa Devhula
Tshibadela tsha Vunḡu tsha Kimberley - 053 802 9111

Devhula Vhukovhela
Tshibadela tsha Klerksdorp - 018 406 4600
Tshibadela tsha Job Shimankana Tabane - 014 590 5100
Tshibadela tsha Vunḡu tsha Mafikeng - 018 383 2005

Free State
Tshibadela tsha Universitas - 051 506 3500

Kapa Vhubvaḡuvha
Tshibadela tsha Frere - 043 709 1111
Tshibadela tsha Livingstone - 041 405 9111

Kapa Vhukovhela
Tshibadela tsha Tygerburg - 021 938 4785/6
kana 021 938 6595/6

Tshibadela tsha Vhana tsha Red Cross War Memorial - 021 658 5111
Tshibadela tsha Groote Schuur - 021 404 9111

KwaZulu-Natal
Tshibadela tsha Inkosi Albert Luthuli - 031 240 1911

Gauteng
Tshibadela tsha Charlotte Maxeke - 011 488 4911
Tshibadela tsha George Mukhari - 012 529 3111
Tshibadela tsha Steve Biko Academic- 012 354 1702

Mpumalanga
Tshibadela tsha Rob Ferreira - 013 741 6100
Tshibadela tsha Emalahleni - 013 653 2000

Limpopo
Tshibadela tsha Vunḡu tsha Polokwane – 015 287 5000